

ZNAČENJE VLADAVINE ANŽUVINACA ZA HRVATSKE ZEMLJE, NAPOSE ZA DALMACIJU

NADA KLAIC
Filozofski fakultet u Zagrebu

UDK: 949.713
Izvorni znanstveni rad

Dolazak dinastije Anžuvinaca na ugarsko prijestolje znači u odnosu na starije dugogodišnje razdoblje vladavine Arpadovića korjenitu promjenu u strukturi državne vlasti. Dok su Arpadovići svoju vlast temeljili na svojim kraljevskim zemljišnim posjedima i tako omogućili stvaranje većih posjeda i drugim feudalcima, već je prvi Anžuvinac Karlo I, a zatim njegov sin i nasljednik Ludovik organizirao novi stalež vitezova, po francuskom uzoru, direktno ovisan o kraljevskoj vlasti, na koji se mogao osloniti suzbijajući prevlast moćnijih feudalaca.

Autorica prikazuje prilike posebno u Hrvatskoj, pa u Slavoniji i Dalmaciji ističući kako su se te promjene odrazile u pojedinom području ovisno o teritorijalnim specifičnostima. Gradske komune u Dalmaciji, u stalnoj oporbi Veneciji i u težnji za što jačom povezanošću sa zaleđem vidjele su u Ludoviku Anžuvincu svog saveznika i zaštitnika. Ta se zaštita s njegove strane mogla dobiti dotle dok je on težio za održavanjem vlasti u Napuljskom kraljevstvu. Kad je to napustio, Dalmacija je dospjela u drugi plan njegovih političkih interesa, tako da je jedinici Zadar zbog direktne ugroženosti sa strane Venecije mogao u njegovoj vlasti vidjeti zaštitu.

Kad je 1300. godine ugasnuo život Andrije III, posljednje »zlatne grančice« iz Arpadova stabla, zemlje su pod krunom sv. Stjepana gotovo izgubile međusobnu povezanost. Razloga je za raspad arpadovskih zemalja bilo dovoljno, no jedan od najvažnijih je vladarski sistem, rekli bismo, ove seljačke dinastije. Dakako, Arpadovići nisu među tadašnjim evropskim dinastijama nikakav izuzetak. Bilo bi, uostalom, zaista neobično da je vladar u ravnoj Panoniji previdio da je zemlja osnovna ekonomska podloga njegove vlasti! Ali, u svim srednjovjekovnim državama takvoga tipa vladarski je patrimonij tako nesigurna osnovica za prijestolje da se ono vrlo brzo rasklimalo i čekalo novog kandidata. A Arpadovići su skupljajući od početka XII. st. različita *regna* imali i tu nesreću da su do Zvonimirove hrvatsko-dalmatinske krune došli — prekasno! Nema sumnje da je najprije na Almoševoj, a kasnije i na Kolomanovoj glavi zasjala Zvonimirova kruna, ali to je ujedno bilo sve što je Zvonimir mogao ostaviti svojim rođacima u nasljedstvo. Ta već u trenutku kad se on, Zvonimir, popinjao s banske stolice do prijestolja, u Hrvatskoj nema kraljevske zemlje i zato kralj nagrađuje svoje pristaše i rođake — porezima. U to je vrijeme hrvatski velikaš tako snažno potisnuo kralja u pozadinu da je ovaj mogao biti sretan ako mu je dopustio vladati! Prvom će okrunjenom Arpadoviću u Hrvatskoj biti još teže. Koloman se doduše ponadao da će mu poći za rukom urediti po Hrvatskoj porezni sistem, ali se prevario. Tako Koloman i njegovi nasljednici ostaju u zemlji između Gvozda i Jadrana nerado viđeni izletnici. Za dvjestogodišnje vladavine Arpadovića Hrvati su tek jednom imali prilike vidjeti svoga okrunjenog gospodara, i to u prilično po njega neveseloj situaciji kad je pred Tatarima 1242. g. jurio do spasonosnog Jadrana. Kako je, čini se, Zvonimirova kruna već na početku XIII. st. rastopljena za plaću gaetanskim mornarima, a to znači da se nakon Andrije II. prijestolonasljednici nisu dolazili kruniti u Hrvatsku, Arpadović je sve češće za hrvatske velikaše ugarski, a sve manje njihov vladar. Zato se, nimalo slučajno, rađa i oživotvoruje u Hrvatskoj ideja o vlastitoj dinastiji koja potkraj XIII. st. dobiva najsajjnije zastupnike u Bribircima. Za vladavine bana Pavla, njegove braće i sinova posve je zaboravljen »gospodin ugarski kralj«. Nijedan Bribirac neće naći razlog da u svoju ispravu stavi

bar na početku ime ugarskog kralja. Bila je to usput i osveta moćne dinastije posljednjem Arpadoviću koji je pokušao Bribircima nametnuti svoju majku Tomazinu kao gospodaricu. Međutim, četrdesetogodišnju vladavinu Bribiraca u hrvatskim zemljama pomoći će srušiti upravo onaj kralj — dječak koga su oni doveli na ugarsko prijestolje. Mladom su kralju Karlu I. 1322. g. izdašno pomagali srušiti Mladina II. i hrvatski velikaši i tako su posredno pomogli da on prvi put dođe u bliži dodir s Hrvatima. Ipak zbog preuranjenog uklanjanja Bribiraca nastaje u Hrvatskoj stvarno bezvlađe koje se sređuje tek sredinom stoljeća. Uvjerit ćemo se da je tada prodor novoga viteškog duha u Hrvatsku tako snažan da i članovi najstarijih velikaških rodova pristupaju mladom Ludoviku I. i pomažu mu izgraditi u svojoj zemlji modernu državu.

Druga hrvatska zemlja — *Slavonija* ima već u prvim dodirima sasvim drugačiji odnos prema Arpadoviću. On je u njoj u pravom smislu riječi gospodar, jer je posvuda po zemlji organizirao svoja imanja, ali i svoju crkvu. To, naravno, ne znači da je vlast ugarskog vladara u srednjovjekovnoj Slavoniji trajna i neoboriva. Naprotiv, sazdana i ovdje na labavim, a to će reći »zemljanim temeljima«, bolovala je od bolesti kojoj Arpadović nije našao lijeka. Valja doduše priznati da je najsimpatičniji Arpadović Andrija II, idući pred svojim vremenom, pokušao i u Slavoniji stvoriti viteško društvo, ali je ono moralo propasti. Ne zato što ti kraljevski vojnici ne bi imali povlastice, nego zato što taj vitez živi kao seljak. A kmetski je posjed, razumljivo, preslaba materijalna osnova za tešku i skupu vitešku službu. Ako i kralj nema novaca da viteza uzdržava, onda se on postepeno pretvara u kmeta koji se od pravog podložnika razlikuje samo po tomu što u nekoj škrinjici čuva povlasticu dobivenu od vladara. Pošto su podijelili kraljevske posjede i prava slavonskim velikašima i crkvi, Arpadovići nisu imali u zemlji između Drave i Gvozda što tražiti. Budući da i svi pokušaji uspostave kraljevskih posjeda do kraja XIII. st. svršavaju neuspjehom, Arpadović je u Slavoniji morao ustupiti mjesto velikašu. Zato će i u njoj, jednako kako i u Hrvatskoj, velikaši međusobno podijeliti vlast. Razumljivo se da nam se nameće pitanje znači li ova zamjena oligarhijske vlasti s kraljevskom dobitak ili propast za srednjovjekovnu Slavoniju. Kao i uvijek u sličnim slučajevima, tako je i u Slavoniji velikaška dinastična vlast i pozitivna i negativna. Treba u prvom redu reći da slavonski velikaš ne cijedi svoga kmeta i ne proganja plemića na svom posjedu jer obojicu nužno treba. Velikaš je ratnik koji ne proizvodi na svom imanju za tržište, zadovoljava se dakle uobičajenom zakupninom. A viteza ili malog plemića mazi jer što veću vojsku ima lakše će odoljeti svojim neprijateljima. Mogli bismo mu zamjeriti jedino to što se nije ustručavao prisvojiti i prisvajati sva kraljevska prava kao i to što, bez svoje krivice, nije dopuštao da se plemić na njegovu vlastelinstvu staleški organizira. Stoga bismo smjeli ustvrditi da je uoči dolaska nove anžuvinske dinastije u Ugarsku Slavonija davala dojam prilično sredene zemlje. Kad to tvrdimo onda imamo pred očima primjer slavonskih dinasta Babonića, čija se vlast, kako je opće poznato, protezala od Gorjanaca do Bosne. Točno je doduše da borba među dinastičkim porodicama donosi zemlji mnogo neprikljika, ali zašto ne bismo bili ponosni na Baboniće kad znamo da su iz Slavonije potpuno potisnuli Arpadoviće i razvili u vojvodini vlast o kakvoj je Arpadović mogao samo sanjati. Formalno su Babonići samo banovi, no oni raspolažu ne samo ogromnim bogatstvom, nego i vrlo velikom viteškom vojskom. A posebno treba isticati njihovu ulogu u kulturnom životu zemlje. Stoga ćemo

kasnije pokušati odgovoriti na pitanje nije li Anžuvinac u zao čas po Slavoniju 1321. g. uklonio njezine najodličnije dinaste.

Najzad *Dalmacija* je treća hrvatska zemlja do koje Arpadović dolazi još u početku XII. st. Ne treba nikoga posebno uvjeravati da panonski vladar nije mogao, sve da je htio, voditi brigu o toj dalekoj jadranskoj kraljevini. Kad je Koloman 1105. g. u dogovoru s dalmatinskim prelatima ušao u Zadar ponadao se, dakako prerano, da će uvođenjem izbornog kneštva osigurati vlast svojih ljudi u dalmatinskoj komuni. Dogodilo se upravo obrnuto. Dalmacija će sve do sredine XIV. st. osjećati posljedice njegova preuranjena koraka. Prva i najteža posljedica ugarskog osvojenja je grubi i nasilni prekid stoljetnog razvitka dalmatinske komune, u prvom redu Zadra, koji je imao dotad sve uvjete da se razvije u pravu prestolnicu na istočnoj jadranskoj obali. Proteći će dosta vremena dok se nutarnje snage u komuni dovoljno razviju i pruže otpor mletačkom lavu. No, kratki izlet panonskog vladara do Zadra 1105. g. imao je najteže posljedice upravo na političkom polju. Tek u tom se trenutku više nego jasno vidjelo da je vrhovništvo grčkog cara nad pokrajinom nepovratna prošlost. Počinje dakle natjecanje za prevlast nad objema Dalmacijama među nejednakim suparnicima. Naime, samo se po sebi razumije da panonski, raški ili bilo koji drugi vladar u unutrašnjosti nisu dostojni suparnici mletačkom lavu, osobito od pada bizantskog carstva kad je Venecija počela postepeno potiskivati i neretvanske knezove, stoljetne čuvare na Jadranu. U prilog Mlećima ide i kaos koji nastaje u Hrvatskoj i Dalmaciji nakon pada bana Mladina II. Dalmatinski građanin sâm tada traži zaštitu Venecije znajući dobro da njegov pravi vladar nema vlasti niti u vlastitoj zemlji.

* * *

Prema tomu, oko 1300. godine, tj. uoči dolaska nove dinastije Anžuvina, kralj koji nosi krunu sv. Stjepana je u hrvatskim zemljama gotovo nepoznat, a to znači da će nova dinastija morati početi iznova izgrađivati svoju vlast. U prvi mah se činilo kao da je to nerješiv zadatak. Međutim, malom dječaku Karlu I, koga knez Juraj Bribirski vodi u Budim po krunu, nije izgledalo sve tako teško. Ta on dolazi iz napuljskog kraljevstva, iz one dinastije koja je francuskim viteškim duhom oplodila već polovicu Italije. Zašto dakle ne bi i on pokušao u sasvim poseljačenu Srednju Evropu presaditi to viteško društvo? Upravo ti njegovi vitezovi, također dječaci koje od svoga dolaska u Ugarsku skuplja na svom dvoru i koje podiže u red svojih vitezova — oni su njegovi *milites!* — bit će zajedno s kasnije nadošlim vitezovima iz hrvatskih zemalja najčvršći i najsigurniji oslonac kraljevske vlasti. Novi viteški duh tako osvaja slavonske i hrvatske velikaške rodove da se natječu tko će prije ući u službu mladoga kralja. No, ne natječu se samo mladići. Dvojica najodličnijih slavonskih velikaša, braća Stjepan i Ivan Babonić, jedan za drugim drže od 1310. do 1321. godine slavonski banat. I ne smatraju tu službu nimalo nečasnom. Naprotiv, shvatili su da im mladi kralj za poslušnost nudi odličan položaj u čitavoj Slavoniji i oni objeručke prihvaćaju pruženu priliku. Uostalom, kralj ih sve do 1321. g. i ne može skinuti s banstva. A kad je već došlo do toga da ostarjeli ban Ivan mora napustiti službu, kralj ga ne zaboravlja već za nagradu prima dvojicu njegovih sinovaca među svoje vitezove. Tako je u trećem desetljeću XIV. st. na najbezbolniji način uklonjen najveći kraljev

suparnik u Slavoniji i vladar može i u tu zemlju poslati svoga čovjeka za bana s novim zadacima. Treba li žaliti za Babonićima? U jednom pogledu bez sumnje: *da!* Ipak nas ispunja ponosom spoznaja da je domaći čovjek tako dugo potiskivao u pozadinu i novoga kralja! Nazivajući se potkraljem, ban Ivan se i kraljevski ponašao, a to je činjenica koja nas pri ocjeni naše prošlosti ne može ostaviti hladnima. Ali, s druge strane, taj Babonić je i najozbiljnija zapreka da Slavonija krene naprijed i zato je dobro što je bio uklonjen. Tek je sada mladi kralj mogao slavonskog plemića istrgnuti iz ruku velikaša i dopustiti mu da stvori svoju stalešku organizaciju, dakle *sabor*. Zatim, kraljev novi ban Mikac podiže, razumije se, u danim mogućnostima, gospodarski život u Slavoniji, što je za zemlju bilo bez sumnje dobro. Nije, naprotiv, bilo dobro što se ban Mikac prebrzo od pokornog bana pretvara u nasilnika koji jedva priznaje Karla I. Mikac se postavlja na čelo slavonskog plemstva koje otima prihode zagrebačke crkve. Na kraju Anžuvincu ostaje u Slavoniji poneki kraljevski grad i plemić koji se grčevito drži uz kralja. Pa ipak, gledane u svjetlu dotadašnjeg historijskog razvitka, spomenute tekovine imaju za srednjovjekovnu Slavoniju izvanredno značenje: mladi je vladar pomogao slavonskom plemiću da zajedno s njim, kraljem, izgradi temelje moderne države i društva. Oni su tako čvrsti da će izdržati do ukidanja feudalnih odnosa u XIX. stoljeću.

Međutim, pogledajmo što je *Hrvatska* mogla očekivati od napuljskih Anžuvinaca? Mogli smo se uvjeriti da je Karlo I., rušeći Bribirce 1322 g., gotovo upropastio zemlju. Što će dakle učiniti njegov sin Ludovik I. koji četrdesetih godina XIV. st. sanja o velikom kraljevstvu od Baltika do Sicilije? Prema tomu, valjalo je očekivati da će ga politička nužda natjerati da hrvatskom velikašu koji mu smeta na putu do Dalmacije i Napulja bude prestrogi sudac. Da nije bila riječ o kralju prožetom viteškim duhom, Ludovik bi, nema dvojbe, vojničkom snagom lako svladao hrvatske velikaše. Mjesto mača Ludovik nudi odabranim hrvatskim velikašima, u prvom redu mladom knezu Ivanišu Nelipčiću, članstvo u svojoj viteškoj organizaciji. On će postati »vitez bez ljage i manea«, član »bratstva sv. Jurja«, oslobodit će se svakog suda i priznavati jedino kralja. Ponude su za mlade velikaše koji se i tako više ne bi mogli opirati kraljevskoj vlasti bile tako zamamne da su ih prihvatili. Knez Ivaniš obećaje 1345. g. da će vratiti Ludoviku najvažnije utvrde koje je u Hrvatskoj držao njegov otac, ali tada kad mu kralj preda cetinsko knežstvo. Prema tomu, prvi korak je učinjen, ali to nije bilo dosta. Pogotovo nakon teškog poraza kraljevske vojske pod Zadrom 1346. g. kad kralj jasno uviđa da bez stvarne vlasti u Hrvatskoj ne može niti misliti na oslobođenje Dalmacije. On mora steći bar neku utvrd u zaleđu dalmatinskih gradova iz koje će početi borbu za Dalmaciju. Uspješni pregovori za bribirsku Ostrovicu završeni su već 1347. g. i kralj odmah pristupa organizaciji viteškog društva na stečenom odnosno zamijenjenom posjedu. Jer osim same ostrovičke utvrde kralj dobiva i lučku županiju, dakle područje oko utvrde, a on daje Bribircima Zrinj u Slavoniji. Ludovik dakle poklanja slobodnim seljacima zatečenim u lučkoj županiji plemenitost — a to znači da im oprašta plaćanje poreza! Znajući dobro da je seljaku-plemiću vojnička služba doduše čast, ali i najveći teret, Ludovik se zadovoljava da mu svaka od dvanaest plemićkih općina šalje samo po nekoliko vojnika u rat. Tako je zahvaljujući Ludoviku stvoreno *plemstvo dvanaest plemena kraljevine Hrvatske* (»nobiles duodecim generationum regni Croacie«) na području kraljevske ostrovičke županije. Ponosni da su preko noći postali kraljevski vitezovi, plemići će se dvanaest

plemena okolo hvaliti, naravno za inat hrvatskim velikašima, da njihova plemenitost potječe još od 1102. g. kad su tobože predstavnici plemena, župani pregovarali s kraljem Kolomanom. Ova »sveta laž« koju se nitko od njih ne usuđuje javno izreći najbolji je dokaz koliko su novi kraljevski vitezovi svjesni svoje važnosti. Jer oni pod vodstvom bana rješavaju na svojim saborima prvi put u srednjovjekovnoj Hrvatskoj sve javne poslove. Stoga bismo smjeli ustvrditi da je s anžuvinskom pomoći hrvatska država drugi put rođena, jer će ti kraljevski plemići i u Hrvatskoj biti nosioci državne svijesti sve do umiranja političkog života u XV. i XVI. st. Prema tome, kraljevski plemić ili vitez koji se neustrašivo postavlja uz novoga vladara, spašava u okvirima svoje nove staleške organizacije i sebe i svoju rođenu grud. Pa i onda kad pred Venecijom ili pred Turcima bježi iz domovine nosi sa sobom u Slavoniju ne samo svijest o staleškoj pripadnosti, nego i svoju stalešku organizaciju, sabor i na taj način produžava hrvatsku državnost do ukinuća feudalnih odnosa. Zahvaljujući upravo toj činjenici posljednji hrvatski sabor koji se 1557. g. održava u Steničnjaku nije kraj ili propast srednjovjekovne Hrvatske, nego početak novoga života u novoj domovini. Ali, bila je više nego sretna okolnost da je slavonski plemić raširenih ruku primio hrvatsku braću, jer se lako moglo dogoditi da mu zbog staleškog antagonizma zatvori vrata. Hrvatsko-slavonska plemićka simbioza je već 1558. g. tako jaka da se zagrebački Gradec naziva hrvatskom metropolom.

Nema sumnje da je *Dalmacija* od svih hrvatskih zemalja najteže čekala da se pojavi »ričući lav sa sjevera«. A od svih dalmatinskih gradova u nove vladare polaže najviše nade upravo Zadar koji još od početka XII. st., uz kratke prekide slobode, stenje pod mletačkom vlašću. Zadar je već u XIII. st. tako čvrsto srašten sa zaleđem, i to gospodarski i društveno, da neprestano upire poglede prema Budimu. Budući da i Ludovik I. ne može bez Dalmacije niti pomisliti na ostvarivanje svojih političkih planova, ubrzo su se kralj i njegovi vjerni pristaše u Zadru složili u tome da mletačkog lava treba istjerati s istočne jadranske obale. Međutim, prva Ludovikova iskustva 1345. i 1346. g. vrlo su skupo plaćena, jer njegova konjica doživljava pod zadarskim bedemima strahovit poraz. Mladi kralj vitez se, na žalost, povlači i sklapa osmogodišnje primirje. Tek nakon isteka primirja hvata mletačkog lava na spananju i polazi mu najzad za rukom osloboditi čitavu Dalmaciju od Kvarnera do Drača od mletačke vlasti. Zadarski mir sklopljen 18. veljače 1358. g. najsajniji je datum u stoljetnoj dalmatinskoj povijesti. Prvi put se od pada Salone kopno s gradom na obali i otocima našlo u ruci jednog vladara.

Međutim, još u toku osmogodišnjeg primirja Ludovik napušta fantastičan plan o napuljskom kraljevstvu i zato, na žalost, nakon zadarskog mira Dalmacija ima u njegovim planovima sporednu ulogu. Dalmaciju treba doduše zadržati pod svojom vlasti, ali ne po svaku cijenu. Osim toga, valja je braniti od Venecije, no najviše zato da ona ponovno ne pretvori Jadran u svoj »zaljev«. Vrlo je karakteristično da je Ludovik otad namjeravao braniti Dalmaciju više prikupljanjem mletačkih suparnika, nego dalmatinskim snagama, a to je i za samu zemlju bilo jedino rješenje. Ipak Ludovik je svjestan da će tek vlastitom mornaricom održati posjede stečene zadarskim mirom i namjerava je osnovati, no dalmatinski mu gradovi ne žele u tome pomoći. Uvjereni su, naime, da je njihova obrana od Mlečana dužnost novoga vladara, a ne njihova zadaća. Tako ostaje za Ludovi-

kova života sve po starom, a to drugim riječima znači da niti novi vladar nema mornaricu koju bi suprotstavio Mlečanima. Drugo je pitanje kako se novi vladar odnosi prema dalmatinskim gradovima koji su većim dijelom dobrovoljno prihvatili njegovu vlast. Premda su komune s različitim željama pristupale kralju, on u svima nastoji primijeniti isti politički sistem kojem su se utjecali još Arpadovići: Ludovik nastoji gradovima nametnuti knezove ili načelnike birajući ih između svojih pouzdanika. Posljedica takve za gradove gotovo uvredljive politike osjeća se po čitavoj pokrajini: gotovo nije bilo grada u kojem nije sjedio kraljev čovjek. Takva je politika pomalo dvosjekli mač koji se zbog nametnutog čovjeka lako može okrenuti i protiv samog vladara. Ali, unatoč velikim naporima Ludoviku ne polazi do kraja vladanja za rukom primorati Veneciju da otvori svoje luke dalmatinskim trgovcima, a ipak se ni on ne ustručava dalmatinsku sol pretvoriti u svoj monopol, a u gradovima postaviti svoje tridesetničke postaje. On je, štoviše, prvi od ugarsko-hrvatskih vladara koji je uveo marturinu kao opći porez na zemlju. Tako Ludovik izvlači iz Dalmacije i Hrvatske sve što se dalo proglasiti kao kraljevsko pravo.

No, što je kralj-vitez dao za uzvrat dalmatinskoj komuni? Dovoljno smo već upoznali sistem vladanja ove simpatične dinastije da bismo znali kako će kralj nagraditi svoje vjerne pristaše! On će i dalmatinskog patricija i trgovca, iz nimalo nesebičnih pobuda, pozvati u društvo svojih vitezoval Zaista, već 1357. g. prima Ludovik trojicu zadarskih patricija koji su mu došli ponuditi Zadar, među svoje dvorjanike znajući dobro da su takva odlikovanja odlično sredstvo za stjecanje pristaša i dobrih činovnika. Jer članovi zadarske patricijske porodice Jurjevića (de Georgiis), koji također postaju vitežovi, nagrađeni su osim viteštvom i kneževskom časti po dalmatinskim i hrvatskim gradovima.

Ipak, na žalost, nikakav sjaj kraljevskog viteštva u Dalmaciji ne može prikriti nemar kojim se nova vlast odnosi prema toj svojoj novoj zemlji. Ponovni sukob koji s Venecijom izbija osamdesetih godina XIV. st. otkriva veliku slabost anžuvinske vlasti na Jadranu. Kako nema mornarice, Ludovik se povezuje s Genovežanima i ostalim mletačkim neprijateljima, ali je torinski mir rječito svjedočanstvo o njegovoj neodgovornosti prema Dalmaciji u cijelosti. Stoga se dalmatinska komuna nakon mira okreće od Anžuvinaca i jedino Zadar ostaje sve do tzv. prodaje 1409. g. iz razumljivih razloga anžuvinsko žarište na Jadranu.

Tako je sudbina anžuvinske Dalmacije potvrdila davno utvrđenu činjenicu da je ta za panonskog vladara vrlo daleka i skupa zemlja zanimljiva samo onda ako vladanje nad njom može opravdati svojom političkom potrebom. Ludoviku, kako smo već spomenuli, nakon 1350. g. Dalmacija stvarno nije potrebna i on je 1356. do 1358. g. osvaja samo zato da ne pogazi svoju vitešku riječ. To drugim riječima znači da kao kritički historičari smijemo požaliti što Anžuvinac u pitanju Dalmacije nije izašao iz okvira političke nužde, ali ga zbog toga ne smijemo osuđivati. I premda je Ludovik pretvarajući dalmatinskog trgovca-patricija u viteza mislio i na sebe, dalmatinski mu građanin mora i za to biti zahvalan, jer se s pomoći viteškog kralja i on sam uključio u evropsku vitešku zajednicu, a to nije bilo malo.

Nada Klaić: THE MEANING OF THE ANZUVINIAN RULE FOR THE CROATIAN STATES AND ESPECIALLY FOR DALMATIA

Summary

The arrival of the Anzuvinian dynasty to the Hungarian throne meant a great and significant change in the structure of the state power in comparison to the long period of rule of the Arpadovics'. While the Arpadovics' rule was based on the land ownership which enabled the creation of bigger properties for their feudal lords, the first Anzuvinian ruler, Carlo the first and then his son and seccessor Ludowic, organized (after a French custom) a new order of knight-hood with the knights who were directly dependent on the rule of the king and on whom the king could rely to defend him from the more powerful feudal lords.

The author present the circumstances, especially in Croatia, Slavonia and Dalmatia, with changes as reflected in different parts after their characteristic features. City communes in Dalmatia, in constant opposition to Venice and in the attempt to be more closely connected to the hinterlands, considered Ludowic Anzuvinian as their ally and protector. He encouraged this as long as he was interested in holding the rule in the kingdom of Naples. When his interest stopped, Dalmatia was not politically interesting for hm any more so it was only Zadar, which was under the direct attack from Venice, that could seek protection under his rule.